

**INTERNATIONAL JOURNAL
OF LAW, GOVERNMENT
AND COMMUNICATION
(IJLGC)**

www.gaexcellence.com/ijlgc

**PENILAIAN KEBOLEHGUNAAN MODEL KURIKULUM
LATIHAN PENDIDIKAN PELESENAN PERNIAGAAN
BIZEDUPBT DI PIHAK BERKUASA TEMPATAN
MENERUSI TEKNIK KUMPULAN NOMINAL**

*USABILITY EVALUATION OF THE BIZEDUPBT BUSINESS LICENSING
EDUCATION TRAINING CURRICULUM MODEL IN A MALAYSIAN
LOCAL AUTHORITY USING THE NOMINAL GROUP TECHNIQUE*

Sharinaz Samsudin^{1*}, Mohd Ridhuan Mohd Jamil²

¹Fakulti Pembangunan Manusia, Universiti Pendidikan Sultan Idris, Malaysia

hjhsharinaz@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0000-1299-0222>

²Fakulti Pembangunan Manusia, Universiti Pendidikan Sultan Idris, Malaysia

mridhuan@fpm.ups.edu.my

<https://orcid.org/0000-0002-1330-3751>

*Corresponding Author

Article Info:

Article history:

Received date: 30.07.2026

Revised date: 20.08.2026

Accepted date: 17.09.2026

Published date: 30.09.2026

Abstrak:

Model Kurikulum Latihan Pendidikan Pelesenan Perniagaan BizEduPBT dibangunkan bagi menangani kerumitan prosedur serta jurang pengetahuan dalam urusan permohonan lesen perniagaan di Pihak Berkuasa Tempatan. Kajian ini melaporkan fasa ketiga Penyelidikan Reka Bentuk dan Pembangunan, iaitu fasa penilaian kebolehgunaan model tersebut. Penilaian dijalankan menerusi Teknik Kumpulan Nominal yang melibatkan sebelas orang pakar pelaksana. Panel terdiri daripada Timbalan Ketua Setiausaha Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan (KPKT), Penolong Setiausaha Bahagian di Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri Selangor (SUK), Penolong Pengarah Jabatan di Majlis Bandaraya Petaling Jaya (MBPJ), pemegang dan pemohon lesen perniagaan, serta kumpulan penyelidik dan pensyarah dalam bidang berkaitan. Data dianalisis menggunakan skor min dan peratusan persetujuan pakar. Dapatan menunjukkan kesemua komponen utama diterima dengan skor min antara 4.73 hingga 4.91. Kesemua dua puluh enam elemen turut diterima dengan skor min antara 4.55 hingga 4.91 serta peratusan persetujuan antara 81.8 peratus

To cite this document:

Samsudin, S., & Jamil, M. R. M. (2026). Penilaian Kebolehgunaan Model Kurikulum Latihan Pendidikan Pelesenan Perniagaan Bizedupbt di Pihak Berkuasa Tempatan Menerusi Teknik Kumpulan Nominal. *International Journal of Law, Government and Communication*, 11(45), 902-920.

DOI: 10.35631/IJLGC.1145057

hingga 100.0 peratus. Kebolehgunaan model secara menyeluruh mencatatkan skor min purata 4.92. Analisis lanjut mendedahkan bahawa persetujuan mutlak tidak sekata merentasi komponen. Sembilan belas daripada dua puluh enam elemen memperoleh persetujuan penuh, manakala kesemua elemen di bawah komponen Penilaian Latihan gagal mencapai tahap tersebut. Elemen berkaitan Peranan Pihak Berkepentingan dalam keputusan kritikal turut mencatatkan skor terendah. Corak ini menunjukkan bahawa keraguan pakar tertumpu pada aspek yang menuntut komitmen sumber berterusan dan perkongsian kuasa. Kajian ini menyumbang kepada wacana pentadbiran awam dengan menunjukkan bahawa pendidikan pelesenan boleh distrukturkan sebagai kurikulum latihan yang disahkan pakar.

Kata Kunci:

Kebolehgunaan Model, Model Kurikulum Latihan, Pelesenan Perniagaan, Pihak Berkuasa Tempatan, Teknik Kumpulan Nominal

Abstract:

The BizEduPBT Business Licensing Education Training Curriculum Model was developed to address procedural complexity and knowledge gaps in business licensing applications at Malaysian local authorities. This article reports the third phase of a Design and Development Research study, namely the usability evaluation of the model. The evaluation applied the Nominal Group Technique with eleven implementation experts drawn from the Ministry of Housing and Local Government (KPKT), Selangor State Government Secretariat Office (SUK), Petaling Jaya City Council (MBPJ), business license holders and applicants, as well as the researchers and lecturers in related fields. Experts assessed the suitability of five main components, twenty-six constituent elements, the priority sequence of elements, and the overall usability of the model. Data were analysed using mean scores and expert agreement percentages. All main components were accepted, with mean scores ranging from 4.73 to 4.91. All twenty-six elements were also accepted, with mean scores from 4.55 to 4.91 and agreement percentages from 81.8 to 100.0 per cent. Overall usability recorded an average mean of 4.92. Further analysis showed that unanimous agreement was unevenly distributed. Nineteen of the twenty-six elements achieved full agreement, whereas none of the elements under the Training Evaluation component reached that level. The element concerning stakeholder influence over critical decisions also recorded one of the lowest scores. This pattern indicates that expert hesitation concentrates on features requiring sustained resource commitment and shared authority. The study contributes to public administration scholarship by demonstrating that licensing education can be structured as an expert validated training curriculum.

Keywords:

Business Licensing, Local Authority, Model Usability, Nominal Group Technique, Training Curriculum Model

© The authors (2026). This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution (CC BY NC) (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>), which permits non-commercial re-use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original work is properly cited. For commercial re-use, please contact ijlgc@gaexcelence.com

Pengenalan

Pihak Berkuasa Tempatan merupakan institusi kerajaan yang paling hampir dengan kehidupan harian rakyat. Antara fungsi terasnya ialah pengeluaran dan penguatkuasaan lesen perniagaan. Lesen perniagaan bukan sekadar instrumen kawalan. Ia turut berperanan sebagai mekanisme kemudahan ekonomi yang menentukan kelajuan sesebuah perniagaan mula beroperasi secara sah. Justeru, kecekapan proses pelesenan mempunyai kesan langsung terhadap iklim keusahawanan tempatan.

Walaupun kepentingannya jelas, proses pelesenan di Malaysia masih berdepan cabaran berterusan. Kajian di peringkat pihak berkuasa tempatan menunjukkan bahawa keberkesanan penyampaian perkhidmatan awam bergantung kepada gabungan kebolehpercayaan, kepastian, dan empati pegawai barisan hadapan (Zakaria et al., 2025). Kajian lain pula mendapati bahawa penyertaan rakyat dalam program tempatan masih tidak mencukupi dan tindakan terhadap aduan awam kerap lambat (Abdul Manaf et al., 2023). Kedua dapatan ini menunjukkan bahawa masalah pelesenan bukan semata mata masalah teknikal.

Fasa pertama kajian yang lebih besar ini telah mengesahkan wujudnya jurang pengetahuan berstruktur dalam ekosistem pelesenan Majlis Bandaraya Petaling Jaya. Analisis keperluan yang melibatkan pegawai majlis serta pemohon dan pemegang lesen perniagaan mendapati bahawa kerumitan prosedur, penyelarasan antara agensi yang lemah, serta orientasi perkhidmatan yang tidak seragam menjadi punca utama kelewatan. Fasa kedua kemudiannya menghasilkan Model Kurikulum Latihan BizEduPBT berdasarkan kesepakatan pakar pembangunan. Model tersebut mengandungi lima komponen utama, iaitu Objektif Latihan, Kandungan Latihan, Bahan Bantu Latihan, Peranan Pihak Berkepentingan, dan Penilaian Latihan.

Sesebuah model yang telah dibangunkan tidak boleh terus diguna pakai tanpa pengesahan. Dalam pendekatan Penyelidikan Reka Bentuk dan Pembangunan, fasa ketiga berfungsi menguji sama ada produk yang dihasilkan benar benar sesuai dan boleh dilaksanakan dalam konteks sasaran (Govindasamy et al., 2023). Tanpa fasa ini, model yang dibina kekal sebagai cadangan konseptual. Artikel ini melaporkan pelaksanaan dan dapatan fasa tersebut bagi Model BizEduPBT.

Kajian ini bertujuan menilai kebolehgunaan Model Kurikulum Latihan BizEduPBT berdasarkan pandangan pakar pelaksana. Empat objektif khusus digariskan. Objektif pertama ialah mengenal pasti pandangan pakar terhadap kesesuaian komponen utama model. Objektif kedua ialah mengenal pasti pandangan pakar terhadap kesesuaian elemen bagi setiap komponen utama. Objektif ketiga ialah mengenal pasti pandangan pakar terhadap kesesuaian aliran keutamaan elemen. Objektif keempat ialah mengenal pasti pandangan pakar terhadap kebolehgunaan model secara menyeluruh.

Sumbangan artikel ini bersifat dua lapis. Pada peringkat praktikal, kajian ini menyediakan model latihan pelesenan yang telah disahkan pakar dan sedia untuk diuji secara perintis. Pada peringkat konseptual, kajian ini menunjukkan bahawa pendekatan kurikulum boleh diperluas daripada domain pendidikan formal kepada domain pentadbiran kawal selia. Perluasan ini masih jarang didokumentasikan dalam literatur pentadbiran awam Malaysia.

Sorotan Literatur

Beban Kawal Selia dan Pelesenan Perniagaan di Peringkat Tempatan

Pelesenan perniagaan sering diperkatakan sebagai halangan utama kepada pertumbuhan perusahaan mikro dan kecil. Kajian perbandingan antara Indonesia dan Belanda menunjukkan bahawa pertindihan dasar serta kerumitan prosedur menyekat pemerkasaan perusahaan kecil dan sederhana. Kajian tersebut mencadangkan penyeragaman peraturan secara menegak dan mendatar sebagai penyelesaian struktur (Riwanto et al., 2023). Cadangan itu memberi tumpuan kepada reformasi perundangan.

Reformasi perundangan sahaja tidak memadai. Pengalaman pelaksanaan di peringkat daerah menunjukkan bahawa halangan utama terletak pada kapasiti pelaksana dan literasi pemohon. Walaupun sistem dalam talian telah diperkenalkan, kekangan literasi digital serta sosialisasi dasar yang terhad terus menjejaskan kualiti perkhidmatan pelesenan. Keadaan ini bermakna pelaburan dalam sistem tidak diimbangi dengan pelaburan dalam manusia.

Dalam konteks Malaysia, kajian mengenai penyampaian perkhidmatan pihak berkuasa tempatan mendapati bahawa kebolehpercayaan dan responsif merupakan penentu penting kepuasan awam (Zakaria et al., 2025). Namun begitu, akauntabiliti penjawat awam masih dipersoalkan terutamanya dari sudut penyertaan rakyat dan kelajuan tindakan susulan terhadap aduan (Abdul Manaf et al., 2023). Kedua kajian ini menegaskan bahawa kualiti interaksi antara pegawai dan warga menentukan legitimasi institusi tempatan.

Latihan Berasaskan Kompetensi dalam Perkhidmatan Awam

Pembangunan kompetensi penjawat awam telah lama diiktiraf sebagai pemacu prestasi organisasi. Kajian di Bojonegoro, Indonesia, mendedahkan wujudnya jurang antara latihan yang diterima penjawat awam dengan realiti tugas harian mereka. Punca jurang tersebut termasuk pedagogi yang tidak kontekstual, integrasi teknologi yang berpecah, dan arahan organisasi yang kabur (Wardiyanto et al., 2024). Dapatan ini menyokong keperluan reka bentuk latihan yang berpaksikan konteks tugas sebenar.

Pendekatan berasaskan kompetensi menuntut agar kandungan latihan dipetakan kepada fungsi kerja yang boleh diperhatikan. Dalam konteks pelesenan, fungsi tersebut merangkumi penerimaan permohonan, semakan dokumen, pemeriksaan tapak, penyelarasan antara jabatan, dan komunikasi dengan pemohon. Setiap fungsi menuntut gabungan pengetahuan prosedur, kemahiran teknikal, dan sikap perkhidmatan. Kerangka kurikulum yang baik perlu merangkumi ketiga domain tersebut secara seimbang.

Literatur turut menekankan bahawa latihan sektor awam kerap bersifat upacara dan tidak dinilai secara sistematik. Penilaian yang lemah menyebabkan program latihan diulang tanpa penambahbaikan. Oleh itu, komponen penilaian perlu dibina ke dalam model latihan dari peringkat reka bentuk lagi, bukan ditambah selepas program dilaksanakan.

Fasa Penilaian Kebolehgunaan dalam Penyelidikan Reka Bentuk dan Pembangunan

Penyelidikan Reka Bentuk dan Pembangunan menyediakan kerangka tiga fasa yang kini digunakan secara meluas dalam kajian pembangunan model di Malaysia. Fasa pertama ialah

analisis keperluan. Fasa kedua ialah reka bentuk dan pembangunan. Fasa ketiga ialah penilaian kebolehgunaan (Govindasamy et al., 2023). Fasa ketiga inilah yang menentukan sama ada model layak diguna pakai oleh kumpulan sasaran.

Beberapa kajian Malaysia terkini menunjukkan bagaimana fasa ketiga dilaksanakan. Penilaian model kepimpinan bagi sekolah Orang Asli menggunakan Kaedah Fuzzy Delphi dengan panel tiga belas guru besar dan menetapkan nilai ambang tertentu bagi menentukan penerimaan (Mohamed Salleh & Abdul Razak, 2025). Penilaian model kemahiran menulis bagi murid peribumi pula melibatkan tiga puluh pendidik berpengalaman (Wok et al., 2025). Kedua kajian ini menunjukkan bahawa saiz panel fasa ketiga berbeza mengikut skop model dan kebolehcapaian pakar.

Kajian penilaian kerangka penyelesaian masalah prasekolah memberikan preseden yang paling hampir dengan kajian semasa. Kajian tersebut menilai tiga perkara secara berasingan, iaitu komponen utama, elemen dalam komponen, dan aliran keutamaan bagi setiap elemen (Anis & Masek, 2024). Struktur penilaian tiga lapis inilah yang diguna pakai dalam kajian semasa. Perbezaannya terletak pada kaedah pengumpulan data serta domain aplikasi.

Teknik Kumpulan Nominal sebagai Kaedah Pengesahan Pakar

Teknik Kumpulan Nominal ialah kaedah pembinaan konsensus berstruktur yang menggabungkan penjaan idea secara senyap, pembentangan idea, perbincangan penjelasan, dan pengundian berperingkat. Kaedah ini sesuai apabila isu yang dikaji kompleks dan bukti empirikal yang sedia ada masih terhad. Kekuatan utamanya ialah keupayaan mengurangkan dominasi peserta yang lantang serta menghasilkan keputusan yang boleh dikuantifikasikan dalam satu sesi (Khurshid et al., 2023).

Penetapan ambang konsensus merupakan keputusan metodologi yang penting dan perlu dijustifikasikan secara eksplisit. Panduan amalan terbaik menegaskan bahawa penyelidik wajib menyatakan ambang yang dipilih serta sebab pemilihannya sebelum data dikumpulkan (Gottlieb et al., 2023). Amalan sebenar menunjukkan kepelbagaian. Satu kajian dalam bidang fisioterapi menetapkan ambang enam puluh peratus (Black et al., 2024). Kajian pembangunan kurikulum kejururawatan pula menetapkan ambang tujuh puluh peratus. Kajian dalam bidang pendidikan awal kanak-kanak melaporkan tahap penerimaan antara 90.48 peratus hingga 100.0 peratus (Ramly et al., 2025).

Teknik Kumpulan Nominal telah digunakan secara meluas untuk membentuk kandungan kurikulum. Kajian di Afrika Selatan menggunakan kaedah ini bagi menentukan hasil pembelajaran dan aktiviti pembelajaran sesebuah program pendek (Nel et al., 2023). Kajian di Ireland pula menggunakannya bagi mengesahkan dan menyusun keutamaan saranan pendidikan penyusuan (Kehinde et al., 2025). Di Malaysia, kaedah ini digunakan untuk menentukan komponen dan elemen modul pengajaran pemikiran komputasional (Subramaniam et al., 2023) serta meneroka pandangan ibu bapa terhadap kelancaran bacaan anak (Menon et al., 2025).

Jurang Kajian

Sorotan di atas mendedahkan tiga jurang. Pertama, kajian pelesenan perniagaan sedia ada tertumpu kepada reformasi perundangan dan pendigitalan sistem. Dimensi pendidikan dan

pembangunan kompetensi jarang dijadikan fokus utama. Kedua, kajian penilaian kebolehgunaan model di Malaysia hampir keseluruhannya tertumpu dalam domain pendidikan formal seperti sekolah, kolej vokasional, dan institusi pengajian tinggi. Aplikasi dalam domain pentadbiran kawal selia masih terhad.

Ketiga, kajian yang menggunakan Teknik Kumpulan Nominal kerap melaporkan pencapaian konsensus tanpa menganalisis taburan persetujuan secara terperinci. Elemen yang mencapai persetujuan mutlak dan elemen yang tidak mencapainya sering dilaporkan bersama tanpa pembezaan analitikal. Kajian semasa cuba menutup ketiga jurang tersebut dengan menilai model latihan pelesenan menerusi Teknik Kumpulan Nominal serta menganalisis corak taburan persetujuan pakar merentasi komponen.

Metodologi

Reka Bentuk Kajian

Kajian ini merupakan fasa ketiga bagi kajian Penyelidikan Reka Bentuk dan Pembangunan yang lebih besar. Fasa ketiga memberi tumpuan kepada penilaian kebolehgunaan model yang telah dibangunkan dalam fasa kedua. Reka bentuk penilaian berpandukan logik Model CIPP yang menilai konteks, input, proses, dan produk sesebuah program latihan. Model CIPP dipilih kerana keupayaannya menyediakan kerangka penilaian yang menyeluruh dan fleksibel merentasi pelbagai jenis program pendidikan (Alanshori et al., 2025).

Pendekatan kuantitatif deskriptif digunakan dalam fasa ini. Data dikumpulkan melalui sesi Teknik Kumpulan Nominal yang dijalankan secara bersemuka. Sesi tersebut dikendalikan dalam satu pusingan penuh yang merangkumi empat peringkat, iaitu penjanaan idea, pembentangan idea, penjelasan idea, dan pengundian.

Panel Pakar

Panel pakar dipilih secara persampelan bertujuan. Kriteria pemilihan ialah penglibatan langsung dalam dasar, pentadbiran, atau penggunaan sistem pelesenan perniagaan di peringkat tempatan. Seramai sebelas orang pakar menyertai sesi penilaian ini.

Komposisi panel dirancang bagi merangkumi rangkaian keputusan pelesenan secara menyeluruh. Panel terdiri daripada Timbalan Ketua Setiausaha Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan, Penolong Setiausaha Bahagian di Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri Selangor, Penolong Pengarah Jabatan di Majlis Bandaraya Petaling Jaya, pemegang serta pemohon lesen perniagaan, dan kumpulan penyelidik serta pensyarah dalam bidang berkaitan. Kemasukan pemegang lesen dan pemohon lesen dalam panel adalah suatu keputusan metodologi yang disengajakan. Model BizEduPBT direka untuk melatih dua kumpulan sasaran, iaitu pegawai pihak berkuasa tempatan dan pemohon lesen. Justeru, kesahan kebolehgunaan model tidak lengkap sekiranya dinilai oleh pegawai sahaja. Amalan melibatkan penerima perkhidmatan sebagai pakar penilai turut dilaporkan dalam kajian pengesahan kurikulum di bidang lain (Kehinde et al., 2025).

Instrumen Kajian

Instrumen penilaian dibangun berdasarkan struktur model yang terhasil daripada fasa kedua. Instrumen tersebut mengandungi empat bahagian yang selari dengan empat objektif kajian. Bahagian pertama menilai kesesuaian lima komponen utama. Bahagian kedua menilai kesesuaian dua puluh enam elemen di bawah kelima komponen tersebut. Bahagian ketiga menilai kesesuaian aliran keutamaan elemen bagi setiap komponen. Bahagian keempat menilai kebolegunaan model secara menyeluruh melalui tujuh item.

Setiap item dinilai menggunakan skala Likert lima mata. Nilai satu mewakili sangat tidak setuju manakala nilai lima mewakili sangat setuju. Skala lima mata dipilih bagi mengekalkan keselarasan dengan instrumen fasa terdahulu dalam kajian yang sama.

Prosedur Pengumpulan Data

Sesi Teknik Kumpulan Nominal bermula dengan taklimat mengenai tujuan sesi, struktur model, serta definisi operasi bagi setiap komponen dan elemen. Peringkat penjanaan idea kemudian dijalankan. Pakar diminta menyenaraikan pandangan mereka secara individu dan senyap tanpa perbincangan.

Peringkat kedua ialah pembentangan idea. Setiap pakar membentangkan pandangan mereka secara bergilir tanpa sebarang komen daripada peserta lain. Peringkat ketiga ialah penjelasan idea. Pada peringkat ini, pakar dibenarkan bertanya bagi menjelaskan maksud pandangan yang telah dibentangkan. Perbincangan pada peringkat ini bertujuan menghapuskan salah faham istilah, bukan memujuk pakar mengubah pendirian.

Peringkat terakhir ialah pengundian. Borang soal selidik diedarkan kepada pakar dan setiap item dinilai secara individu dan sulit. Kaedah pengundian secara sulit ini penting bagi mengurangkan pengaruh hierarki jawatan dalam panel yang bersifat pelbagai peringkat.

Analisis Data dan Kriteria Penerimaan

Data dianalisis menggunakan statistik deskriptif. Dua penunjuk digunakan bagi setiap item. Penunjuk pertama ialah skor min yang menggambarkan kekuatan sokongan pakar. Penunjuk kedua ialah peratusan persetujuan yang menggambarkan keluasan sokongan dalam kalangan panel.

Dua kriteria penerimaan ditetapkan sebelum data dikumpulkan. Kriteria pertama ialah skor min melebihi 3.67 pada skala lima mata. Kriteria kedua ialah peratusan persetujuan pakar mencapai paras 70.0 peratus atau lebih. Sesuatu elemen hanya diterima sekiranya kedua kriteria tersebut dipenuhi secara serentak. Penetapan ambang secara a priori seumpama ini merupakan amalan yang disarankan dalam panduan kaedah konsensus (Gottlieb et al., 2023). Paras 70.0 peratus dipilih kerana ia konsisten dengan ambang yang digunakan dalam kajian pembinaan kurikulum berasaskan konsensus di bidang lain, dan lebih ketat berbanding ambang enam puluh peratus yang turut dilaporkan dalam literatur (Black et al., 2024).

Bagi memperkukuh tafsiran, kajian ini turut menganalisis taburan persetujuan. Elemen dikelaskan mengikut sama ada ia mencapai persetujuan mutlak atau tidak. Analisis tambahan ini bertujuan mengenal pasti lokasi keraguan pakar yang mungkin terlindung apabila hanya status penerimaan dilaporkan.

Pertimbangan Etika

Penyertaan dalam sesi penilaian adalah secara sukarela. Persetujuan bermaklumat diperoleh daripada setiap pakar sebelum sesi bermula. Pakar dimaklumkan bahawa data akan digunakan bagi tujuan akademik sahaja dan identiti individu tidak akan didedahkan dalam sebarang laporan.

Dapatan Kajian

Kesesuaian Komponen Utama Model

Objektif pertama kajian menyentuh pandangan pakar pelaksana terhadap kesesuaian lima komponen utama Model BizEduPBT. Jadual 1 memaparkan dapatan bagi objektif tersebut.

Jadual 1: Kesesuaian Komponen Utama Model Kurikulum Latihan BizEduPBT

Bil.	Komponen Utama	Skor Min	Tahap Kebolehgunaan	Persetujuan (%)	Status Penerimaan
1	Objektif Latihan (OL)	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
2	Kandungan Latihan (KL)	4.73	Tinggi	100.0	Diterima
3	Bahan Bantu Latihan (BBL)	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
4	Peranan Pihak Berkepentingan (PPB)	4.91	Tinggi	100.0	Diterima
5	Penilaian Latihan (PL)	4.73	Tinggi	100.0	Diterima

Sumber: Data Kajian Fasa Penilaian Kebolehgunaan

Kesemua lima komponen utama diterima oleh panel pakar. Skor min bagi komponen tersebut berada dalam julat 4.73 hingga 4.91, dengan purata keseluruhan 4.80. Kesemua komponen memperoleh persetujuan mutlak daripada sebelas pakar. Komponen Peranan Pihak Berkepentingan mencatatkan skor min tertinggi, iaitu 4.91. Komponen Kandungan Latihan dan Penilaian Latihan mencatatkan skor min terendah, iaitu 4.73.

Kesesuaian Elemen bagi Setiap Komponen Utama

Objektif kedua kajian menyentuh pandangan pakar terhadap kesesuaian elemen di bawah setiap komponen utama. Sebanyak dua puluh enam elemen dinilai. Jadual 2 memaparkan dapatan bagi kesemua elemen tersebut mengikut komponen.

Jadual 2: Kesesuaian Elemen bagi Setiap Komponen Utama Model BizEduPBT

Kod	Elemen	Skor Min	Tahap	Persetujuan (%)	Status
OL1	Pembinaan kompetensi merangkumi pengetahuan, kemahiran, dan sikap	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
OL2	Pembangunan keyakinan pegawai dalam pelaksanaan tugas	4.83	Tinggi	100.0	Diterima
OL3	Kekhususan dan kejelasan objektif tanpa kekaburan	4.91	Tinggi	100.0	Diterima
OL4	Kebolehkuran objektif melalui penunjuk yang jelas	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
OL5	Penetapan tempoh masa bagi pencapaian objektif	4.91	Tinggi	100.0	Diterima
OL6	Kebolehcapaian objektif mengikut tahap pegawai dan pemohon lesen	4.73	Tinggi	100.0	Diterima
OL7	Kerelevanan objektif dengan proses pelesenan pihak berkuasa tempatan	4.73	Tinggi	100.0	Diterima
OL8	Penyelarasan objektif merentasi pelbagai peringkat pihak berkepentingan	4.73	Tinggi	100.0	Diterima
KL1	Dimensi kandungan merangkumi pengetahuan, kemahiran, dan sikap	4.73	Tinggi	90.9	Diterima
KL2	Skop dan kelengkapan kandungan meliputi semua aspek pelesenan	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
KL3	Struktur dan organisasi kandungan disusun secara logik dan progresif	4.73	Tinggi	90.9	Diterima
KL4	Kualiti kandungan yang jelas dan sesuai dengan konteks pelesenan	4.73	Tinggi	100.0	Diterima
KL5	Penyelarasan kandungan dengan objektif model dan proses permohonan lesen	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
BBL1	Penyelarasan bahan bantu dengan objektif dan kandungan latihan	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
BBL2	Keberkesanan bahan bantu dalam meningkatkan minat dan pemahaman	4.73	Tinggi	100.0	Diterima
BBL3	Kemudahan penggunaan dan kebolehcapaian bahan bantu latihan	4.73	Tinggi	100.0	Diterima
BBL4	Keupayaan bahan bantu menyokong pemindahan pembelajaran ke situasi kerja	4.82	Tinggi	100.0	Diterima

Kod	Elemen	Skor Min	Tahap	Persetujuan (%)	Status
PPB1	Penglibatan aktif dan berterusan sepanjang kitaran hayat model latihan	4.64	Tinggi	90.9	Diterima
PPB2	Komunikasi dua hala yang berkesan dan telus antara semua pihak	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
PPB3	Peranan pemantauan pelaksanaan dan pematuan kepada standard	4.73	Tinggi	100.0	Diterima
PPB4	Peranan pihak berkepentingan dalam proses membuat keputusan kritikal	4.55	Tinggi	90.9	Diterima
PPB5	Pembangunan kapasiti dan sokongan kepada pihak berkepentingan	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
PPB6	Kolaborasi dan penyepaduan pelbagai perspektif serta kepakaran	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
PL1	Pelaksanaan penilaian secara sistematik, konsisten, dan berterusan	4.55	Tinggi	90.9	Diterima
PL2	Fokus penilaian terhadap pencapaian individu dan keberkesanan program	4.55	Tinggi	81.8	Diterima
PL3	Dimensi penilaian merangkumi pengetahuan, kemahiran, dan sikap	4.64	Tinggi	90.9	Diterima

Sumber: Data Kajian Fasa Penilaian Kebolegunaan

Kesemua dua puluh enam elemen memenuhi kedua kriteria penerimaan yang telah ditetapkan. Skor min bagi kesemua elemen berada dalam julat 4.55 hingga 4.91, dengan purata keseluruhan 4.75. Peratusan persetujuan pula berada dalam julat 81.8 peratus hingga 100.0 peratus.

Analisis taburan persetujuan mendedahkan corak yang tidak sekata. Sebanyak sembilan belas daripada dua puluh enam elemen, iaitu 73.1 peratus, memperoleh persetujuan mutlak. Enam elemen memperoleh persetujuan 90.9 peratus dan satu elemen memperoleh persetujuan 81.8 peratus. Elemen yang tidak mencapai persetujuan mutlak ialah KL1, KL3, PPB1, PPB4, PL1, PL2, dan PL3.

Corak taburan ini menunjukkan kepekatan keraguan yang jelas. Kesemua elemen di bawah komponen Objektif Latihan dan komponen Bahan Bantu Latihan memperoleh persetujuan mutlak. Sebaliknya, tiada satu pun elemen di bawah komponen Penilaian Latihan berjaya mencapai tahap tersebut. Purata skor min bagi komponen Penilaian Latihan ialah 4.58, iaitu yang terendah antara kelima komponen. Elemen PL2 mencatatkan peratusan persetujuan terendah dalam keseluruhan kajian, iaitu 81.8 peratus.

Elemen PPB4 turut memerlukan perhatian. Elemen tersebut berkaitan peranan pihak berkepentingan dalam proses membuat keputusan kritikal. Skor minnya ialah 4.55, iaitu antara yang terendah, dengan persetujuan 90.9 peratus. Kedudukan ini berbeza ketara dengan elemen lain dalam komponen yang sama, terutamanya PPB2, PPB5, dan PPB6 yang mencatatkan skor min 4.82 dengan persetujuan mutlak.

Kesesuaian Aliran Keutamaan Elemen

Objektif ketiga kajian menyentuh pandangan pakar terhadap susunan keutamaan elemen bagi setiap komponen utama. Jadual 3 memaparkan dapatan bagi objektif tersebut.

Jadual 3: Kesesuaian Aliran Keutamaan Elemen dalam Komponen Utama

Bil.	Aliran Keutamaan Elemen	Skor Min	Tahap	Persetujuan (%)	Status
1	Aliran pemeringkatan elemen bagi komponen Objektif Latihan	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
2	Aliran pemeringkatan elemen bagi komponen Kandungan Latihan	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
3	Aliran pemeringkatan elemen bagi komponen Bahan Bantu Latihan	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
4	Aliran pemeringkatan elemen bagi komponen Peranan Pihak Berkepentingan	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
5	Aliran pemeringkatan elemen bagi komponen Penilaian Latihan	4.82	Tinggi	100.0	Diterima

Sumber: Data Kajian Fasa Penilaian Kebolegunaan

Kesemua lima aliran keutamaan diterima dengan skor min seragam 4.82 dan persetujuan mutlak. Keseragaman skor merentasi kelima komponen merupakan dapatan yang menarik. Ia menunjukkan bahawa pakar menilai susunan keutamaan sebagai satu keputusan reka bentuk yang saling berkait, bukan sebagai lima keputusan berasingan.

Kebolegunaan Model Secara Menyeluruh

Objektif keempat kajian menyentuh pandangan pakar terhadap kebolegunaan Model BizEduPBT secara menyeluruh. Tujuh item dinilai dalam bahagian ini. Jadual 4 memaparkan dapatan bagi objektif tersebut.

Jadual 4: Kebolegunaan Keseluruhan Model Kurikulum Latihan BizEduPBT

Bil.	Item Kebolegunaan	Skor Min	Tahap	Persetujuan (%)	Status
1	Model amat praktikal untuk digunakan oleh pihak berkuasa tempatan dalam proses permohonan lesen perniagaan	4.91	Tinggi	100.0	Diterima

Bil.	Item Kebolegunaan	Skor Min	Tahap	Persetujuan (%)	Status
2	Model boleh menjadi panduan strategik bagi kelancaran proses permohonan lesen perniagaan	5.00	Tinggi	100.0	Diterima
3	Model dengan jelas menggariskan Objektif Latihan bagi proses permohonan lesen	5.00	Tinggi	100.0	Diterima
4	Model dengan jelas menentukan Kandungan Latihan yang relevan berdasarkan keutamaan proses permohonan	4.82	Tinggi	100.0	Diterima
5	Model dengan jelas menggambarkan kesesuaian Bahan Bantu Latihan supaya lebih mudah difahami	4.91	Tinggi	100.0	Diterima
6	Model dengan jelas menggambarkan kesesuaian faktor Peranan Pihak Berkepentingan dalam kelancaran proses	4.91	Tinggi	100.0	Diterima
7	Model dengan jelas menunjukkan kesesuaian Penilaian Latihan bagi memastikan keberkesanan proses berterusan	4.91	Tinggi	100.0	Diterima

Sumber: Data Kajian Fasa Penilaian Kebolegunaan

Kesemua tujuh item diterima dengan persetujuan mutlak. Skor min bagi bahagian ini berada dalam julat 4.82 hingga 5.00, dengan purata 4.92. Item kedua dan item ketiga mencatatkan skor min maksimum, iaitu 5.00. Skor tersebut bermakna kesebelas pakar memberikan nilai tertinggi bagi kedua item berkenaan tanpa sebarang variasi.

Perlu diperhatikan bahawa skor kebolegunaan menyeluruh adalah lebih tinggi berbanding skor bagi elemen individu. Purata bagi tujuh item kebolegunaan menyeluruh ialah 4.92, manakala purata bagi dua puluh enam elemen ialah 4.75. Perbezaan ini menunjukkan bahawa pakar menilai model secara keseluruhan dengan lebih positif berbanding penilaian mereka terhadap butiran pelaksanaan tertentu.

Perbincangan

Pengesahan Struktur Model dan Maknanya

Dapatan kajian mengesahkan bahawa struktur lima komponen Model BizEduPBT diterima oleh pakar pelaksana. Penerimaan ini penting kerana panel merangkumi pihak yang akan menanggung kos pelaksanaan model, iaitu kementerian, kerajaan negeri, dan pihak berkuasa tempatan. Penerimaan oleh pihak yang menanggung kos memberikan isyarat kesediaan institusi yang lebih kuat berbanding penerimaan oleh pakar akademik semata.

Susunan skor komponen turut membawa makna. Komponen Peranan Pihak Berkepentingan mencatatkan skor min tertinggi pada peringkat komponen. Dapatan ini menyokong hujah bahawa kelemahan proses pelesenan berpunca daripada penyelarasan antara agensi, bukan semata mata daripada kekurangan pengetahuan individu. Hujah yang sama dikemukakan dalam kajian penyampaian perkhidmatan pihak berkuasa tempatan di Malaysia, yang menekankan bahawa kepuasan awam dibentuk oleh gabungan kebolehpercayaan sistem dan responsif pegawai (Zakaria et al., 2025).

Kesepakatan mutlak terhadap aliran keutamaan elemen pula mengesahkan logik pemeringkatan yang dibina dalam fasa kedua. Dapatan ini selari dengan kajian penilaian kerangka penyelesaian masalah prasekolah yang turut memperoleh kesepakatan tinggi terhadap ketiga lapisan penilaian, iaitu komponen, elemen, dan aliran keutamaan (Anis & Masek, 2024).

Kepekatan Keraguan pada Komponen Penilaian Latihan

Dapatan paling bermakna dalam kajian ini bukanlah tahap penerimaan yang tinggi, tetapi lokasi keraguan pakar. Kesemua tiga elemen di bawah komponen Penilaian Latihan gagal mencapai persetujuan mutlak. Komponen tersebut juga mencatatkan purata skor min terendah. Corak ini tidak berlaku secara rawak.

Tiga tafsiran boleh dikemukakan. Tafsiran pertama bersifat sumber. Penilaian latihan yang sistematik dan berterusan menuntut peruntukan kewangan, tenaga kerja, dan masa yang berulang setiap kitaran. Berbanding penyediaan objektif atau bahan bantu yang bersifat sekali dibina, penilaian merupakan komitmen berulang. Pakar yang memahami realiti belanjawan pihak berkuasa tempatan berkemungkinan menilai elemen ini dengan lebih berhati hati.

Tafsiran kedua bersifat kapasiti. Literatur mengenai Model CIPP menegaskan bahawa kerumitan analisis data dan keperluan penilai yang berkemahiran merupakan cabaran utama pelaksanaan penilaian program (Alanshori et al., 2025). Pihak berkuasa tempatan tidak semestinya mempunyai pegawai yang terlatih dalam reka bentuk penilaian. Keraguan pakar mungkin mencerminkan kesedaran terhadap jurang kapasiti tersebut.

Tafsiran ketiga bersifat akauntabiliti. Elemen PL2 yang mencatatkan persetujuan terendah menuntut penilaian terhadap dua perkara sekali gus, iaitu pencapaian pembelajaran individu peserta dan keberkesanan program secara keseluruhan. Penilaian terhadap keberkesanan program bermakna prestasi penganjur turut dinilai. Sensitiviti organisasi terhadap penilaian sendiri merupakan fenomena yang lazim dalam sektor awam. Kajian mengenai kompetensi penjawat awam di Indonesia turut mendapati bahawa mekanisme susulan selepas latihan sering lemah kerana ketiadaan struktur penilaian yang mengikat (Wardiyanto et al., 2024).

Implikasinya jelas. Sekiranya Model BizEduPBT dilaksanakan tanpa memperkuat komponen Penilaian Latihan terlebih dahulu, model tersebut berisiko mengulangi kelemahan program latihan sektor awam sedia ada. Cadangan praktikal ialah komponen penilaian perlu diperincikan menjadi prosedur operasi standard yang ringkas, boleh dilaksanakan oleh pegawai sedia ada, dan tidak memerlukan kepakaran statistik lanjutan.

Keraguan terhadap Perkongsian Kuasa Membuat Keputusan

Elemen PPB4 mencatatkan skor min 4.55, iaitu antara yang terendah dalam kajian ini. Elemen tersebut mencadangkan agar pihak berkepentingan diberi peluang mempengaruhi dan memberi input dalam proses membuat keputusan kritikal berkaitan model latihan. Kedudukan skor ini kontras dengan skor tinggi bagi elemen lain dalam komponen yang sama.

Perbezaan ini mendedahkan sesuatu yang bermakna. Pakar menyokong kuat komunikasi dua hala, pembangunan kapasiti, dan kolaborasi. Kesemua tiga elemen tersebut memperoleh skor 4.82 dengan persetujuan mutlak. Namun sokongan itu berkurangan apabila penglibatan bergerak daripada perundingan kepada pengaruh terhadap keputusan. Dengan kata lain, penglibatan pihak berkepentingan lebih mudah diterima pada peringkat maklumat berbanding peringkat kuasa.

Corak ini konsisten dengan dapatan kajian akauntabiliti kerajaan tempatan di Malaysia yang mengenal pasti ketidakcukupan penyertaan warga dalam program sebagai satu daripada tiga kebimbangan utama (Abdul Manaf et al., 2023). Kajian tersebut mencadangkan agar kerajaan tempatan melibatkan warga dalam proses membuat keputusan supaya pemantauan perkhidmatan dapat dilakukan secara langsung. Dapatan kajian semasa menunjukkan bahawa cadangan tersebut masih menghadapi rintangan, walaupun dalam kalangan pakar yang menyokong model latihan secara umum.

Menilai Julat Skor yang Terhad

Kesemua skor dalam kajian ini berada dalam julat sempit, iaitu 4.55 hingga 5.00 pada skala lima mata. Julat yang terhad ini perlu ditafsirkan dengan berhati-hati dan tidak boleh dibaca sebagai bukti kesempurnaan model.

Julat sempit merupakan ciri lazim kaedah konsensus yang menggunakan panel kecil dan bertujuan. Kajian pembinaan strategi pengajaran dalam bidang pendidikan awal kanak-kanak turut melaporkan julat penerimaan yang serupa, iaitu antara 90.48 peratus hingga 100.0 peratus (Ramly et al., 2025). Fenomena yang sama dilaporkan dalam kajian penilaian model kepimpinan sekolah di Malaysia yang mendapati kesesuaian tinggi bagi kesemua komponen yang dinilai (Mohamed Salleh & Abdul Razak, 2025).

Terdapat dua punca struktur bagi julat sempit ini. Punca pertama ialah elemen yang dinilai telah pun melalui penapisan pakar dalam fasa kedua. Elemen yang lemah telah disingkirkan sebelum fasa ketiga bermula. Punca kedua ialah panel fasa ketiga dipilih kerana komitmen mereka terhadap penambahbaikan sistem pelesenan. Panel seumpama ini secara semula jadi cenderung menyokong intervensi yang menangani masalah yang mereka sendiri hadapi.

Oleh sebab itu, kajian ini tidak mendakwa bahawa skor tinggi membuktikan keberkesanan model. Skor tinggi hanya membuktikan kesahan muka dan kesahan kandungan model dari perspektif pelaksana. Bukti keberkesanan hanya boleh diperoleh melalui pelaksanaan sebenar dan pengukuran hasil. Panduan kaedah konsensus menegaskan bahawa konsensus pakar merupakan asas keputusan apabila bukti empirikal masih terhad, bukan pengganti kepada bukti tersebut (Gottlieb et al., 2023).

Sumbangan kepada Literatur

Kajian ini menyumbang kepada literatur dalam tiga aspek. Aspek pertama ialah perluasan domain Penyelidikan Reka Bentuk dan Pembangunan. Kajian penilaian kebolegunaan model di Malaysia setakat ini banyak tertumpu dalam persekitaran pendidikan formal, sama ada sekolah, program latihan guru, atau institusi pengajian tinggi (Anis & Masek, 2024; Govindasamy et al., 2023; Wok et al., 2025). Kajian semasa memindahkan kerangka yang sama ke dalam persekitaran pentadbiran kawal selia.

Aspek kedua ialah pementakan semula masalah pelesenan. Literatur mengenai beban kawal selia lazimnya mencadangkan penyeragaman peraturan dan pendigitalan sistem sebagai penyelesaian (Riwanto et al., 2023). Kajian ini mencadangkan lapisan ketiga, iaitu penstrukturan pengetahuan prosedur sebagai kurikulum latihan yang boleh diajar, dinilai, dan diperbaharui. Pendekatan ini melengkapkan, bukan menggantikan, reformasi perundangan dan teknologi.

Aspek ketiga ialah kaedah pelaporan. Kajian yang menggunakan Teknik Kumpulan Nominal kerap melaporkan status penerimaan tanpa menganalisis taburan persetujuan. Kajian ini menunjukkan bahawa analisis taburan mampu mendedahkan maklumat diagnostik yang berguna. Elemen yang diterima secara teknikal tetapi tidak memperoleh persetujuan mutlak menandakan lokasi risiko pelaksanaan. Pendekatan pelaporan ini boleh diguna pakai dalam kajian konsensus yang lain.

Kesimpulan

Kajian ini menilai kebolegunaan Model Kurikulum Latihan Pendidikan Pelesenan Perniagaan BizEduPBT menerusi Teknik Kumpulan Nominal yang melibatkan sebelas orang pakar pelaksana. Keempat objektif kajian telah dicapai. Kesemua lima komponen utama diterima dengan skor min antara 4.73 hingga 4.91. Kesemua dua puluh enam elemen diterima dengan skor min antara 4.55 hingga 4.91 serta persetujuan antara 81.8 peratus hingga 100.0 peratus. Kesemua lima aliran keutamaan elemen diterima dengan skor seragam 4.82. Kebolegunaan model secara menyeluruh mencatatkan purata skor min 4.92.

Di sebalik penerimaan menyeluruh tersebut, analisis taburan persetujuan mendedahkan corak yang bermakna. Keraguan pakar tertumpu pada komponen Penilaian Latihan dan pada elemen yang menuntut perkongsian kuasa membuat keputusan. Corak ini menandakan bahawa cabaran pelaksanaan model bukan terletak pada kandungan latihan, tetapi pada kesinambungan sumber dan kesediaan institusi berkongsi pengaruh.

Implikasi teoretikal kajian ini ialah pengesahan bahawa kerangka kurikulum boleh diterjemahkan ke dalam domain pentadbiran kawal selia. Pelesenan perniagaan, yang selama ini dianggap sebagai proses birokratik semata, boleh distrukturkan sebagai domain pembelajaran yang mempunyai objektif, kandungan, bahan bantu, peranan pihak berkepentingan, dan penilaian yang tersusun.

Implikasi praktikal pula bersifat langsung. Model BizEduPBT kini boleh dijadikan asas penyediaan manual prosedur operasi standard, modul latihan pegawai, dan panduan pemohon lesen di peringkat pihak berkuasa tempatan. Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan

boleh mempertimbangkan model ini sebagai rujukan penyeragaman latihan pelesenan merentasi pihak berkuasa tempatan yang lain.

Batasan Kajian dan Cadangan Kajian Lanjutan

Kajian ini mempunyai beberapa batasan yang perlu dinyatakan secara terbuka. Batasan pertama ialah saiz panel. Sebelas orang pakar merupakan bilangan yang memadai bagi Teknik Kumpulan Nominal, namun bilangan tersebut menghadkan kepelbagaian pandangan. Satu suara yang berbeza mewakili 9.1 peratus daripada keseluruhan panel. Justeru, peratusan persetujuan dalam kajian ini bergerak dalam lompatan yang agak besar.

Batasan kedua ialah skop lokasi. Kajian dijalankan dalam konteks Majlis Bandaraya Petaling Jaya, iaitu sebuah pihak berkuasa tempatan bandar yang mempunyai sumber dan kapasiti pentadbiran yang relatif tinggi. Kebolegunaan model di majlis daerah luar bandar yang mempunyai kekangan sumber yang lebih ketat belum diuji.

Batasan ketiga ialah sifat data. Kajian ini mengukur persepsi pakar terhadap kebolegunaan, bukan kesan sebenar model terhadap tempoh kelulusan lesen, kadar permohonan yang lengkap, atau kepuasan pemohon. Persepsi kebolegunaan merupakan syarat perlu tetapi bukan syarat cukup bagi keberkesanan.

Batasan keempat ialah julat skor yang terhad sebagaimana dibincangkan sebelum ini. Julat tersebut menghadkan keupayaan kajian membezakan kekuatan relatif antara elemen secara statistik. Perbandingan antara elemen dalam kajian ini bersifat indikatif, bukan konklusif.

Berdasarkan batasan tersebut, tiga arah kajian lanjutan dicadangkan. Cadangan pertama ialah pelaksanaan kajian perintis di Majlis Bandaraya Petaling Jaya dengan pengukuran hasil sebelum dan selepas latihan. Petunjuk yang boleh diukur termasuk tempoh pemprosesan permohonan, kadar dokumen yang lengkap pada permohonan pertama, dan tahap kepuasan pemohon.

Cadangan kedua ialah pengesahan silang menggunakan kaedah lain seperti Kaedah Fuzzy Delphi dengan panel yang lebih besar. Kaedah tersebut membolehkan penentuan nilai ambang dan kedudukan elemen secara lebih halus (Mohamed Salleh & Abdul Razak, 2025; Wok et al., 2025). Pengesahan silang akan menguji sama ada corak keraguan yang dikenal pasti dalam kajian ini berulang dalam panel yang berbeza.

Cadangan ketiga ialah kajian perbandingan merentasi beberapa pihak berkuasa tempatan dengan profil sumber yang berbeza. Kajian sedemikian akan menentukan sejauh mana Model BizEduPBT boleh dipindahkan tanpa pengubahsuaian, dan bahagian manakah yang memerlukan penyesuaian kontekstual.

Penghargaan:	Penulis merakamkan penghargaan kepada Universiti Pendidikan Sultan Idris, Kementerian Perumahan dan Kerajaan Tempatan, Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri Selangor, serta Majlis Bandaraya Petaling Jaya atas sokongan dan kemudahan yang diberikan sepanjang kajian ini dijalankan. Penulis juga berterima kasih kepada panel pakar yang menyertai sesi Teknik Kumpulan Nominal.
Penyataan Pembiayaan:	Kajian ini tidak menerima sebarang pembiayaan.
Pernyataan Konflik Kepentingan:	Penulis mengisytiharkan bahawa tiada konflik kepentingan berkaitan penerbitan kertas kerja ini. Semua penulis telah menyumbang kepada kajian ini dan telah meluluskan versi akhir manuskrip untuk penyerahan kepada International Journal of Law, Government and Communication (IJLGC).
Pernyataan Etika:	Kajian ini telah dijalankan selaras dengan piawaian etika penyelidikan. Semua prosedur yang melibatkan responden manusia telah disemak dan diluluskan oleh HJ Mohamad Zahri Bin HJ Samingon, Datuk Bandar Petaling Jaya. Persetujuan bermaklumat telah diperoleh daripada semua responden sebelum pengumpulan data dijalankan. Penyertaan adalah secara sukarela, dan responden telah dijamin kerahsiaan serta anonimiti. Data yang dikumpulkan digunakan semata mata bagi tujuan akademik.
Pernyataan Sumbangan Penulis:	Semua penulis telah menyumbang secara signifikan terhadap pembangunan manuskrip ini. [Sharinaz Samsudin] bertanggungjawab terhadap pengkonsepan, pengumpulan data, analisis, dan penyediaan draf. [Mohd Ridhuan Mohd Jamil] bertanggungjawab terhadap metodologi, penyeliaan keseluruhan kajian, serta semakan kritikal manuskrip. Semua penulis telah membaca dan meluluskan versi akhir manuskrip sebelum penyerahan.

Rujukan

- Abdul Manaf, H., Mohamed, A. M., & Harvey, W. S. (2023). Citizen perceptions and public servant accountability of local government service delivery in Malaysia. *International Journal of Public Administration*, 46(12), 823–832. <https://doi.org/10.1080/01900692.2022.2025829>
- Alanshori, M. Z., Maulidi, A., Muhlisin, A., Kusaeri, K., & Suparto, S. (2025). The application of the CIPP evaluation model in educational programs in Indonesia. *Scaffolding: Jurnal Pendidikan Islam dan Multikulturalisme*, 7(2), 103–122. <https://doi.org/10.37680/scaffolding.v7i2.7390>
- Anis, S. K., & Masek, A. (2024). Fuzzy Delphi method application towards usability evaluation of problem solving framework: Application in education. *Indonesian Journal of Educational Research and Technology*, 4(1), 49–62. <https://doi.org/10.17509/ijert.v4i1.58699>
- Black, C., Shanmugam, S., & Gray, H. (2024). Challenges for first contact physiotherapists' managing sickness absence: Consensus development using the nominal group technique. *Clinical Rehabilitation*. <https://doi.org/10.1177/02692155241300089>
- Gottlieb, M., Caretta-Weyer, H., Chan, T. M., & Humphrey-Murto, S. (2023). Educator's blueprint: A primer on consensus methods in medical education research. *AEM Education and Training*, 7(4), e10891. <https://doi.org/10.1002/aet2.10891>
- Govindasamy, P., Abdullah, N., & Ibrahim, R. (2023). Employing modified Design and Development Research (DDR) approach to develop Creativity Clay Module to teach Special Educational Needs (SEN) students with learning disabilities. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 13(3), 432–446. <https://doi.org/10.6007/IJARBS/v13-i3/15773>
- Kehinde, J., O'Donnell, C., & Grealish, A. (2025). Validating and prioritizing prenatal breastfeeding education recommendations: A nominal group technique study with postnatal mothers and healthcare professionals. *PLOS ONE*, 20(7), e0328542. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0328542>
- Khurshid, F., O'Connor, E., Thompson, R., & Hegazi, I. (2023). Twelve tips for adopting the virtual Nominal Group Technique (vNGT) in medical education research. *MedEdPublish*, 13, 18. <https://doi.org/10.12688/mep.19603.1>
- Menon, N., Che Mustafa, M., Ramly, N. A., & Awang, A. (2025). Exploring children's oral reading fluency from parents' perspectives: Using Nominal Group Technique. *Environment-Behaviour Proceedings Journal*, 10(SI24), 11–16. <https://doi.org/10.21834/e-bpj.v10iSI24.6353>
- Mohamed Salleh, M. S. H., & Abdul Razak, A. Z. (2025). Usability assessment of the leadership model for Orang Asli schools in Malaysia using the Fuzzy Delphi Method (FDM). *International Journal of Education, Psychology and Counseling*, 10(57), 1–17.
- Nel, C., Wolvaardt, J. E., & Du Toit, P. (2023). Using a nominal group technique to inform a curriculum of a short learning programme for peer mentor training in a health sciences context. *Education for Health*, 36(3), 94–103. https://doi.org/10.4103/efh.efh_225_23
- Ramly, N. A., Masnan, A. H., Awang, A., & Menon, N. (2025). Teaching strategies for shaping children's character: A study using the Nominal Group Technique. *Environment-Behaviour Proceedings Journal*, 10(SI24), 153–159. <https://doi.org/10.21834/e-bpj.v10iSI24.6383>
- Riwanto, A., Suryaningsih, S., & Putri, D. K. (2023). Reform and breakthrough in business regulations for empowering MSMEs in Indonesia and the Netherlands. *Journal of Human Rights, Culture and Legal System*, 3(3). <https://doi.org/10.53955/jhcls.v3i3.109>

- Subramaniam, S., Maat, S. M., & Mahmud, M. S. (2023). Designing problem-solving module based on computational thinking in mathematics education: Nominal Group Technique approach. *International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development*, 12(2), 1381–1396. <https://doi.org/10.6007/IJARPED/v12-i2/17262>
- Wardiyanto, B., Setijaningrum, E., Samad, S., & Kandar, A. H. (2024). Mending the mismatch of minds and mandates: Reimagining competency-centric public service delivery in Bojonegoro Regency, Indonesia. *Cogent Business & Management*, 11(1), 2442538. <https://doi.org/10.1080/23311975.2024.2442538>
- Wok, W. C., Mohd Jamil, M. R., Idris, N., Md Aris, N., Othman, M. S., & Md Zalli, M. M. (2025). Application of the Fuzzy Delphi Method in evaluating a Malay language writing skills model for Orang Asli schools in Malaysia. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 9(7), 4082–4096.
- Zakaria, Z., Azmi, N. A., Azrin, I. I. N., & Azmal, N. H. K. (2025). Public service delivery in local government: Findings from local authorities in Malaysia. *International Journal of Law, Government and Communication*, 10(40), 711–725.